

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ แม่และเด็กเล็กจากชนบทในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวม 3 จังหวัดคือ

1. จังหวัดน่าน ในอำเภอท่าวังผา ตำบลริม ตำบลผาตอ
2. จังหวัดพิจิตร ในอำเภอตะพานหิน ตำบลหนองพยอม ตำบลลงตะขบ และตำบลไทรโรงโขน
3. จังหวัดร้อยเอ็ด ในอำเภอจตุรพักตรพิมาน ตำบลเมืองหมัน และอำเภอโพหนอง ตำบลแวง

ในการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างจากชนบทใน 3 จังหวัดดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบตั้งใจ (Purposive Sampling) จากเหตุผลสำคัญในด้านความปลอดภัยและความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยสามารถเดินทางเข้าไปในชนบทของสามจังหวัดนี้ได้อย่างทั่วถึง และปลอดภัย และเก็บข้อมูลได้อย่างละเอียดตรงตามจุดมุ่งหมาย นอกจากนี้จังหวัดทั้ง 3 นี้เป็นจังหวัดที่สามารถเป็นตัวแทนของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ก็ เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ของภาคเหนือซึ่งมีพื้นที่ต่อจากภาคกลางขึ้นไปจนสุดชายแดนด้านเหนือ มีลักษณะเป็นพื้นที่ตามยาว ดังนั้นการเก็บข้อมูลจากจังหวัดน่านซึ่งอยู่ในภาคเหนือตอนบน และจังหวัดพิจิตรซึ่งอยู่ในภาคเหนือตอนล่าง จะทำให้ได้การกระจายของข้อมูลที่เป็นตัวแทนของภาคได้

ส่วนการเลือกจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นตัวแทนของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเหตุผลว่า จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนมากมีความ

หนาแน่นของประชากรอยู่ในระดับรายเฉลี่ยของประเทศ คือประมาณ 80-90 คน ต่อเนื้อที่หนึ่งตารางกิโลเมตร และจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดของภาคนี้ (123 คนต่อตารางกิโลเมตร)¹ ดังนั้นการเลือกจังหวัดนี้จึงน่าจะ เป็นตัวแทนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ดี

เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เป็นเด็กเล็กชาย หญิง อายุระหว่าง 2 ปี 3 เดือนถึง 3 ปี 5 เดือน จำนวน 96 คน และแม่ของเด็กกลุ่มตัวอย่างอีก จำนวน 96 คน ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตชนบทตามเกณฑ์ของการวิจัย โดยจัดกลุ่มตัวอย่างให้มีความเท่ากันตามเพศ ลำดับที่การเกิด ฐานะทางเศรษฐกิจ และภาค ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

¹ไพฑูริย์ พงศ์บุตร ภูมิศาสตร์ภูมิภาคและภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของประเทศไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 27

ตารางที่ 1 แสดงการจำแนกกลุ่มตัวอย่าง ตามตัวแปรเพศ ลำดับที่การเกิดฐานะ เศรษฐกิจ และภาค

ภาค	เพศ	ลำดับที่การเกิด	ฐานะเศรษฐกิจ
ภาคเหนือ 48	ชาย 24 คน	คนโต	สูง 6 คน
		12 คน	ต่ำ 6 คน
		คนรอง	สูง 6 คน
		12 คน	ต่ำ 6 คน
	หญิง 24 คน	คนโต	สูง 6 คน
		12 คน	ต่ำ 6 คน
		คนรอง	สูง 6 คน
		12 คน	ต่ำ 6 คน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 48 คน	ชาย 24 คน	คนโต	สูง 6 คน
		12 คน	ต่ำ 6 คน
		คนรอง	สูง 6 คน
		12 คน	ต่ำ 6 คน
	หญิง 24 คน	คนโต	สูง 6 คน
		12 คน	ต่ำ 6 คน
		คนรอง	สูง 6 คน
		12 คน	ต่ำ 6 คน
รวม 96 คน	รวม 96 คน	รวม 96 คน	รวม 96 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. กล่องพลาสติกใสรูปสี่เหลี่ยมขนาด $7 \times 9 \times 4$ ซม. จำนวน 1 กล่อง
 2. ขนบประเภทลูกอม ทอฟฟี่ และของเล่นที่เด็กชอบ เช่น ตุ๊กตารูปสัตว์
- เครื่องมือ รดยন্ত্রที่ทำด้วยพลาสติก ลูกโป่ง เป็นต้น
3. สกอตเทปใส
 4. แบบฟอร์มบันทึกพฤติกรรม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่ใช้บันทึกพฤติกรรมของแม่ และส่วนที่ใช้บันทึกพฤติกรรมของเด็ก แบ่งเป็นช่วงเวลาละ 15 วินาที
 5. แบบวิเคราะห์พฤติกรรม ซึ่งนำมาจากแบบวิเคราะห์พฤติกรรมที่ใช้ในโครงการศึกษาเด็กระหว่างประเทศเรื่อง " Cross-Cultural Study of Personality Development of Children : Ego Formation and Mother-Child Interaction " (1975-1978) ของ ดร.ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และคณะ

ลักษณะของแบบวิเคราะห์พฤติกรรม ประกอบด้วยพฤติกรรมของแม่และพฤติกรรมของเด็กในค่านต่าง ๆ ดังนี้

พฤติกรรมของแม่ มี 9 ประเภทคือ

1. การชักชวน เป็นพฤติกรรมของแม่ที่ชักชวนหรือกระตุ้นให้เด็กหาทางเปิดฝากล่องออก เช่น "เปิดซิลูก"
2. การยอมรับ ชมเชย และให้กำลังใจ เช่น "โอ้แล้ว" "ดูเก่งมาก"
3. การแนะนำ การสอน เป็นพฤติกรรมที่แม่แนะนำวิธีการที่จะเปิดกล่องหรือทำให้กลายเป็นตัวอย่าง เช่น "เปิดนี่" และชี้ให้ลูกทำตาม
4. การออกคำสั่ง เป็นคำสั่งที่ไม่สัมพันธ์กับการแก้ปัญหา เช่น "นั่งลง" "วางของเล่นอันลงเสีย"
5. การรบกวน เป็นพฤติกรรมของแม่ที่ขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของเด็ก เช่น "ให้แม่" แล้วเอากล่องจากลูกมาแกะเอง

6. การตีเทียบ คำว่า ทำโทษ ของแม่ต่อการทำงานของคุณ เช่น "ทำไมถึงเปิดไม่ได้" "เปิดอย่างนั้นไม่ได้"
7. การปฏิเสธ ไม่สนใจ เป็นพฤติกรรมที่ไม่ตอบสนองต่อการขอความช่วยเหลือของเด็ก เช่น "แม่ไม่ทำให้ ทำเอง"
8. การแย่งมาทำเอง เป็นพฤติกรรมที่แม่เป็นผู้หาทางแกะฝากล่องเสียเองจนเสร็จ
9. พฤติกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เข้าประเภททั้ง 8 ที่กล่าวมาแล้ว เช่นแม่ถูกเดินออกไป หรือพูดคุยกับลูกคนอื่น ๆ

พฤติกรรมของเด็ก มี 9 ประเภทคือ

1. การลงมือทำงานด้วยตนเองของเด็ก แบ่งเป็น 4 ระดับคือ
 - ระดับที่ 1 เป็นพฤติกรรมการแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างอิสระ โดยที่แม่ไม่ต้องซักชวน สอน หรือให้กำลังใจเลย
 - ระดับที่ 2 เป็นพฤติกรรมของเด็กที่หาทางแกะกล่องอย่างตั้งใจ และกระตือรือร้น เมื่อได้รับคำแนะนำหรือการกระตุ้นจากแม่
 - ระดับที่ 3 เป็นพฤติกรรมที่ขาดความตั้งใจทำงาน แม่ต้องกระตุ้นให้ทำอยู่ตลอดเวลา
 - ระดับที่ 4 เป็นพฤติกรรมที่เด็กมองดูแม่แกะกล่องหรือกำลังสอนวิธีที่จะแกะฝากล่องให้
2. พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานทางอ้อม เป็นพฤติกรรมที่ไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหาโดยตรง เช่นการเดินทางไปที่สกอตเทปที่ลอกออกแล้ว
3. พฤติกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับงาน เช่นเอาของเล่นอื่นมาเล่น นอนลงเดินไปมา
4. พฤติกรรมที่ต่อต้านงาน ปฏิเสธไม่ยอมทำ เช่น "ไม่เอา" "ไม่ยอมทำ" หรือร้องไห้

5. พฤติกรรมแสดงความผูกพันต่อแม่หรือผู้ทำการทดลอง เช่นเป็นชั้นไปนั่งบนตักแม่

6. พฤติกรรมการเข้าใกล้ ถูกตอ้งตัว เป็นพฤติกรรมที่เด็กแสดงความตอ้งการที่จะอยู่ใกล้แม่หรือผู้ทำการทดลอง

7. การขอความช่วยเหลือ เป็นการขอความช่วยเหลือของลูกเพื่อให้แม่หรือผู้ทำการทดลองเปิดปากลองให้

8. การขอการยอมรับคำชมเชย และกำลังใจจากแม่หรือผู้ทำการทดลอง

9. พฤติกรรมอื่น ๆ เป็นพฤติกรรมที่ไม่เข้าประเภทพฤติกรรมที่กล่าวมาข้างต้น

เกณฑ์ในการให้คะแนน

1. ให้คะแนนตามความถี่ของพฤติกรรมที่แม่และเด็กแสดงออกมาในแต่ละด้านตามแบบวิเคราะห์พฤติกรรม โดยจะให้คะแนนพฤติกรรมทั้งทางกานวาทาและท่าทาง พฤติกรรมที่แสดงออกในแต่ละครั้ง จะได้ 1 คะแนน แต่ถ้าพฤติกรรมนั้นแสดงต่อเนื่องกันเป็นช่วงเวลาละ 15 วินาที จะให้คะแนนของพฤติกรรมนั้นช่วงละ 3 คะแนน

2. ถ้าแม่และเด็กใช้เวลาในการแก้ปัญหาจนเสร็จน้อยกว่า 5 นาที ให้ปรับคะแนนเป็นคะแนนในช่วงเวลา 5 นาที เพื่อให้ได้น้ำหนักของคะแนนพฤติกรรมในช่วงเวลาที่เท่ากัน โดยใช้สูตร

$$\frac{\text{คะแนนพฤติกรรมที่ได้} \times 5}{\text{เวลาที่ใช้ในการทดลอง (นาที)}}$$

วิธีการรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เตรียมผู้ช่วยในการทดลองเพื่อร่วมในการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของแม่และเด็กที่แสดงออกอย่างละเอียด ทั้งนี้เพื่อสามารถนำผลจากการสังเกตมาเปรียบเทียบกันเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ดียิ่งขึ้น และในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนทดลองใช้เครื่องมือ

ก่อนทำการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ได้นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับแม่และเด็กเล็กที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง คือมีระดับอายุเดียวกัน และอยู่ในชนบท เพื่อศึกษาปัญหาของการทดลอง การสังเกต และการจดบันทึกพฤติกรรมของแม่และเด็ก

ในขั้นนี้ ได้ทำการทดลองกับแม่และเด็กเล็กในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน 10 คน เป็นเด็กชาย 5 คน เด็กหญิง 5 คน จากผลการทดสอบนี้ ได้รวบรวมปัญหาและข้อบกพร่องในการทดลองนำมาแก้ไขปรับปรุง และควบคุมสภาพการณ์ให้รัดกุมยิ่งขึ้น รวมทั้งวิธีการจดบันทึกพฤติกรรมของแม่และเด็กอย่างละเอียดในระหว่างการทดลอง

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ติดต่อขอความร่วมมือจากนายอำเภอ และกำนันในตำบลที่ใช้ในการเก็บกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความสะดวกในการหากกลุ่มตัวอย่างให้ได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2.2 บรรจุขนมและของเล่นที่เด็กชอบลงในกล่องพลาสติกใส เพื่อเป็นสิ่งเร้าในการแก้ปัญหาของเด็ก ปิดปากกล่องด้วยสกอตเทปใส พันสลับกัน 3 รอบ

2.3 จัดสถานที่ให้แม่และเด็กอยู่ด้วยกัน ยื่นกล่องให้เด็กบอกว่า ให้เปิดปากกล่องออกเพื่อเอาขนมและของเล่นไป พร้อมกับบอกแม่ของเด็กว่าจะทำอย่างไรก็ได้ แต่จะไม่บอกให้แม่ช่วยเด็กเปิดกล่องโดยตรง แล้วสังเกตพฤติกรรมของแม่และเด็กที่แสดงออกในสภาพการแก้ปัญหา

2.4 เริ่มจับเวลา เมื่อแม่หรือเด็กรับกล่องไป สังเกตและจับบันทึก พฤติกรรมของแม่และเด็กที่แสดงออกทั้งทางด้านภาษาและท่าทางอย่างละเอียดลงในแบบฟอร์มบันทึกพฤติกรรมทุก ๆ 15 วินาที โดยบันทึกพฤติกรรมของแม่และเด็กแยกไว้คนละส่วน ตามแบบฟอร์มที่เตรียมไว้ และเมื่อฝากล่องถูกเปิดออกหรือเมื่อไม่มีการแสดงการแก้ปัญหาเลยตลอดเวลา 15 นาที ถือว่าสิ้นสุดการทดลอง

2.5 นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ผลตามจุดมุ่งหมายต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 แจกแจงความถี่ของพฤติกรรมของแม่และเด็กเล็กแต่ละด้านทั้งทางวาจาและท่าทางลงในแบบวิเคราะห์พฤติกรรม

3.2 คำนวณค่าร้อยละของพฤติกรรมแต่ละด้านของแม่และเด็กแต่ละกลุ่ม แล้วนำเสนอในรูปตาราง

3.3 ทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมแต่ละด้านของแม่และเด็กตามตัวแปรด้าน เพศ ลำดับที่การเกิดฐานะเศรษฐกิจ และภาค โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)